

Archeologische prospectie met ingreep in de bodem, Oudenaarde Scheldekop

Titel

*Archeologische prospectie met ingreep in de bodem
Oudenaarde, Scheldekop*

Auteur

Niels Janssens

Opdrachtgever

Scheldekop N.V.

Projectnummer

2012-101

Plaats en datum

Gent, 6 november 2012

Reeks en nummer

*BAAC Vlaanderen Rapport 42
ISSN 2033-6898*

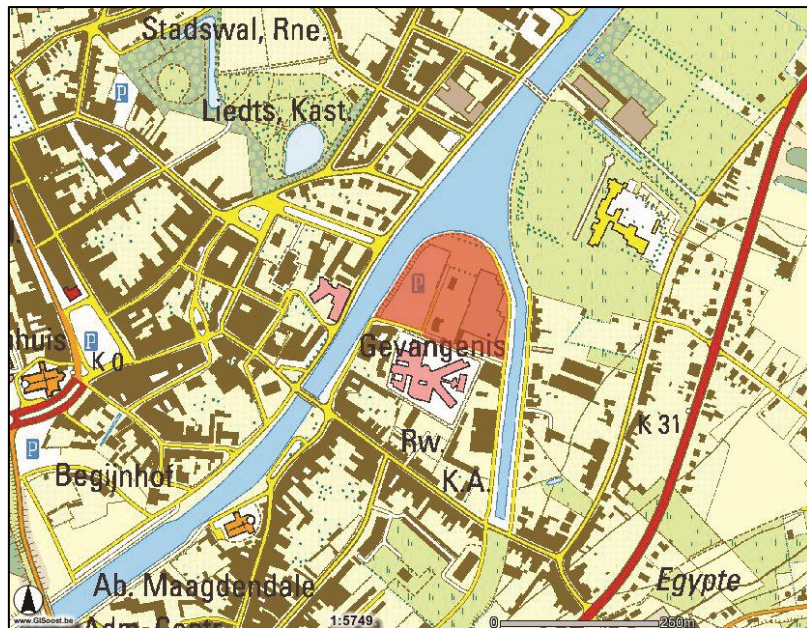
Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Technische fiche

Naam site: Oudenaarde, Scheldekop

Ligging: Trekweg, Bourgondiëstraat
Stad Oudenaarde
Oost-Vlaanderen

Topografische kaart:

Kadaster: Afdeling 1, sectie C

Percelen: 368/02^E59, 368/02F59, 368/02A56, 368/02X53, 368/02D59

Coördinaten: X: 96793.478 Y: 170704.871 (noordoosten van het terrein)
X: 96684.677 Y: 170735.054 (noordwesten van het terrein)
X: 96800.430 Y: 170540.020 (zuidoosten van het terrein)
X: 96608.161 Y: 170615.393 (zuidwesten van het terrein)

Onderzoek: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem

Projectcode: 2012-101

Opdrachtgever: Scheldekop N.V.
Meinaert 1, bus 0202
9700 Oudenaarde

Uitvoerder: BAAC Vlaanderen bvba

Vergunningsnummer: 2012/410

Projectleiding: Robrecht Vanoverbeke

Naam aanvrager: Robrecht Vanoverbeke

Terreinwerk: Robrecht Vanoverbeke, Niels Janssens, Jeroen Vanden Borre, David Demoen, Nick Krekelbergh, Sarah De Cleer

Verwerking: Niels Janssens

Wetenschappelijke begeleiding: nvt

Trajectbegeleiding: Stani Vandencatsye (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Specialistisch onderzoek: nvt

Bewaarplaats archief: BAAC Vlaanderen bvba

Grootte projectgebied: 2,65 ha

Grootte onderzochte oppervlakte: 798 m²

Termijn: Veldwerk: 3 werkdagen
Uitwerking: 5 werkdagen

Reden van de ingreep: Binnen het plangebied plant Scheldekop N.V. de aanleg van enkele woonblokken, kantoorruimtes en andere publiekelijke en recreatieve voorzieningen. Deze werken zouden het bodemarchief sterk verstoren.

Bijzondere voorwaarden: Opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed

Archeologische verwachting: Uit een bureauonderzoek, uitgevoerd door Ruben Willaert bvba, bleek dat er zich binnen het plangebied verschillende resten uit de late en postmiddeleeuwen bevinden. Het ging hier vooral om resten van versterkingen.

Wetenschappelijke vraagstelling: Het doel van de prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. *Zijn er archeologische sporen aanwezig/hoe hoog ligt de verstoringsgraad?*
2. *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
3. *Zijn er sporen aanwezig die wijzen op specifieke activiteiten? Over welke activiteiten gaat het?*

4. *Kunnen de verschillende vestingstructuren geïdentificeerd/gedateerd worden en corresponderen ze met de historische en cartografische gegevens?*
5. *Kan uit de stratigrafische data en het vondstmateriaal een historische evolutie van het plangebied gereconstrueerd worden?*
6. *Zijn er oudere archeologische sporen bewaard die niet gekend zijn uit de historische/cartografische bronnen?*
7. *Hoe verhouden de aangetroffen resten zich ten opzichte van gelijkaardige, bekende archeologische vindplaatsen, in het bijzonder ten opzichte van vroeg- en of post-middeleeuwse versterkingen?*
8. *Komen bepaalde zones in aanmerking voor eventueel vervolgonderzoek? Welke aandachtspunten dienen bij eventueel vervolgonderzoek in acht genomen te worden? Welke onderzoeksvragen komen naar voor?*

Resultaten:

Tijdens dit proefsleuvenonderzoek werden er resten van de laatmiddeleeuwse vestinggracht en enkele andere sporen uit de late tot postmiddeleeuwen aangetroffen. Het ging hier om dempingslagen van de gracht, ophogingslagen, kuilen en enkele kleinere grachtjes. Het terrein bleek echter tot op een vrij diep niveau verstoord te zijn, waardoor vermoedelijk vele sporen zijn verdwenen.

Inhoud

Technische fiche	3
Samenvatting.....	7
1 Inleiding	8
1.1 Algemeen.....	8
1.2 Doel van het onderzoek	10
1.3 Aard van de bedreiging	10
1.4 Opzet van het rapport	10
2 Methode	11
3 Kennis voor aanvang van het onderzoek (Historiek onderzoeksgebied).....	13
3.1 Bodemkundige gegevens	13
4 Archeologisch onderzoek.....	14
4.1 Sporen en structuren.....	14
4.1.1 Sleuf A.....	14
4.1.2 Sleuf B.....	15
4.1.3 Sleuf C.....	19
4.2 Interpretatie gevonden sporen/structuren.....	25
5 Vondsten.....	27
5.1 Problematiek datering.....	27
6 Besluit en waardering	28
6.1 Algemeen.....	28
6.2 Beantwoording onderzoeksvragen	28
6.3 Advies	29
7 Bibliografie	30
8 Lijst met afbeeldingen.....	31
9 Bijlagen	32

Samenvatting

In opdracht van Scheldekop N.V. heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd op een 2,65ha groot terrein, gelegen aan de Bourgondiëstraat en de Trekweg te Oudenaarde (gelegen in het zuidwesten van de provincie Oost-Vlaanderen). Binnen het plangebied plant Scheldekop N.V. de bouw van enkele woonblokken, kantoorruimtes, alsook publieke en recreatieve voorzieningen. Deze bouwactiviteiten gaan gepaard met graafwerken waardoor het bodemarchief zal verstoord worden (afbeelding 1).

Aan de hand van een eerder uitgevoerd bureauonderzoek (door Ruben Willaert bvba) werd vastgesteld dat het terrein reeds sterk verstoord en vervuild werd door industriële activiteiten op het terrein. Dit onderzoek toonde evenwel ook aan dat er zich binnen het plangebied verschillende relicten uit de late en postmiddeleeuwen zouden kunnen bevinden. Het zou hier vooral gaan om resten van versterkingen en ambachtelijke activiteiten.

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek werden zo door het Agentschap Onroerend Erfgoed drie proefsleuven over de niet vervuilde zones van het plangebied vastgelegd om na te gaan in welke mate deze resten nog bewaard waren. Uiteindelijk werd een 798m² onderzocht (3% van het totaal).

Figuur 1: Situering onderzoeksgebied op orthofoto¹

Tijdens het onderzoek werden resten aangetroffen van de laatmiddeleeuwse versterking, namelijk resten van de vroegere vestinggracht. Ook werden er enkele laat- en postmiddeleeuwse ophogingslagen, kuilen en kleinere grachtjes gevonden. Toch bleek ook uit dit onderzoek dat het onderzochte deel van het terrein tot op een vrij grote diepte verstoord was.

¹ AGIV 2012a.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Scheldkop N.V. heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd op het terrein gelegen aan de Bourgondiëstraat te Oudenaarde (gelegen in het zuidwesten van de provincie Oost-Vlaanderen)². Binnen het plangebied plant Scheldkop N.V. de aanleg van enkele woonblokken, kantoorruimtes en andere publieke en recreatieve voorzieningen. Dit gaat gepaard met graafwerken waardoor het bodemarchief verstoord zal worden.

Figuur 2: Situering onderzoeksgebied op stratenatlas³

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met Agentschap Onroerend Erfgoed, archeologische waarden op te sporen voorafgaand aan het stadsvernieuwingsproject 'Scheldkop' ter hoogte van de Bourgondiëstraat te Oudenaarde.

Op basis van de resultaten van het onderzoek moet nu gekeken worden of inpassing van de archeologische waarden *in situ* mogelijk is. Als dit niet mogelijk is, kan gekozen worden voor behoud *ex situ*, met andere woorden archeologisch vervolgonderzoek, in de vorm van een opgraving.

² Zie figuren 2 en 3

³ AGIV 2012b.

Figuur 3: Situering onderzoeksgebied op topografische kaart⁴

Het te onderzoeken gebied wordt gekenmerkt door alluviale bodems. Bij aanvang van het onderzoek was het terrein in gebruik als parkeerplaats voor in beslag genomen auto's. Enkele magazijnen, eveneens aanwezig op het terrein, werden reeds gesloopt. Het terrein is, door vroegere industriële activiteiten, sterk vervuild geraakt. Ook werd door deze activiteiten het bodemarchief reeds in grote mate verstoord.

Een bureauonderzoek, opgelegd door het Agentschap Onroerend Erfgoed en uitgevoerd door Ruben Willaert bvba, toonde aan dat er in het plangebied resten uit de late en postmiddeleeuwen aanwezig zouden kunnen zijn. Het ging hier voornamelijk om resten van de laatmiddeleeuwse tot en met 19de-eeuwse versterkingen, vestingen en stadsgrachten rond Oudenaarde. Maar ook resten van ambachtelijke activiteiten konden gevonden worden. De totale oppervlakte van het onderzoeksgebied bedroeg 2,65 ha, waarvan 798 m² werd onderzocht in drie proefsleuven. Deze sleuven werden aan de hand van voorgenoemd bureauonderzoek uitgezet.

Het onderzoek werd uitgevoerd van 15 oktober 2012 tot 17 oktober 2012. Projectverantwoordelijke was Robrecht Vanoverbeke. Niels Janssens, David Demoen, Jeroen Vanden Borre, Sarah De Cleer en Nick Krekelbergh werkten mee aan het onderzoek.

Contactpersoon bij de overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed, was Stani Vandecatsye. Bij de opdrachtgever (Scheldekop N.V.) was dit Filip Van Hautegem.

⁴ Provincie Oost-Vlaanderen 2012.

1.2 ***Doel van het onderzoek***

Aan de hand van het eerder uitgevoerde bureauonderzoek werd reeds aangetoond dat er op het terrein verschillende archeologische resten konden bevinden. Om een duidelijk beeld te krijgen van de nog bewaarde sporen en structuren en van de eventuele verstoringen was dit onderzoek nodig. Hierbij moest er bijzondere aandacht zijn voor de stratigrafie en de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied.

Tijdens het onderzoek moesten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden.:

1. *Zijn er archeologische sporen aanwezig/hoe hoog ligt de verstoringsgraad?*
2. *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
3. *Zijn er sporen aanwezig die wijzen op specifieke activiteiten? Over welke activiteiten gaat het?*
4. *Kunnen de verschillende vestingstructuren geïdentificeerd/gedateerd worden en corresponderen ze met de historische en cartografische gegevens?*
5. *Kan uit de stratigrafische data en het vondstmateriaal een historische evolutie van het plangebied gereconstrueerd worden?*
6. *Zijn er oudere archeologische sporen bewaard die niet gekend zijn uit de historische/cartografische bronnen?*
7. *Hoe verhouden de aangetroffen resten zich ten opzichte van gelijkaardige, bekende archeologische vindplaatsen, in het bijzonder ten opzichte van vroeg- en of post-middeleeuwse versterkingen?*
8. *Komen bepaalde zones in aanmerking voor eventueel vervolgonderzoek? Welke aandachtspunten dienen bij eventueel vervolgonderzoek in acht genomen te worden? Welke onderzoeksvragen komen naar voor?*

1.3 ***Aard van de bedreiging***

Binnen het plangebied zullen enkele woonblokken, kantoorruimtes, publieke en recreatieve voorzieningen worden gebouwd in het kader van het stadsvernieuwingsproject 'Scheldekop' door Scheldekop N.V. Dit zal gepaard gaan met graafwerken, waardoor het bodemarchief zal verstoord worden. Het terrein zal voor het grootste deel verstoord worden tot op een niveau van 11m TAW. Enkel op de plaatsen waar een ondergrondse parkeerkelder werd aangelegd werd het terrein tot op een dieper niveau verstoord, namelijk tot op 8,9m TAW.

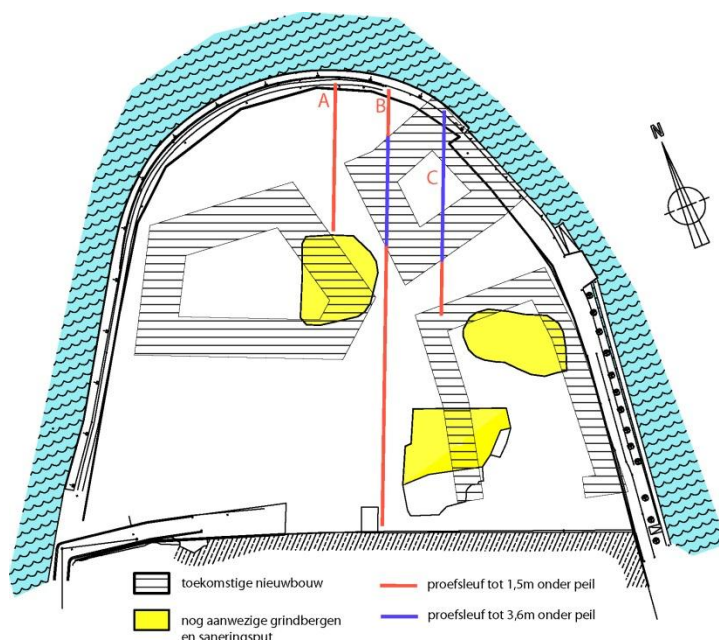
Eventueel aanwezige archeologische restanten hierbij dreigen verloren te gaan.

1.4 ***Opzet van het rapport***

Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk wordt de toegepaste methode toegelicht. Vervolgens wordt er stilgestaan bij de bekende historische, bodemkundige en archeologische gegevens betreffende het onderzoeksgebied en zijn omgeving. Daarna worden de resultaten van het archeologisch onderzoek gepresenteerd. Hieruit volgt een synthese en advies voor eventueel vervolgonderzoek.

2 Methode

Aan de hand van een bureauonderzoek, opgelegd door het Agentschap Onroerend Erfgoed en uitgevoerd door Ruben Willaert bvba, werd bepaald dat er drie proefsleuven gegraven dienden te worden om het terrein op zijn archeologische waarde te testen. Deze sleuven, met net geen perfecte noord-zuid oriëntatie, dienden gegraven te worden met een tussenafstand van ongeveer 20 m. Er zou op deze manier een totale lengte van 285 m sleuven moeten aangelegd worden.⁵

Figuur 4: De drie proefsleuven zoals aanbevolen

Er werden zo drie sleuven aangelegd, respectievelijk A, B en C genoemd. Proefsleuf A was het meest westelijk gelegen van de drie en diende aangelegd te worden op 1,5 m onder het bouwpeil (dit lag op 12,5 m TAW). Deze sleuf was ongeveer 47 m lang.

Proefsleuf B was de langste van de drie en zorgde voor een doorsnede van het hele onderzoeksgebied. Deze sleuf werd aangelegd op twee verschillende dieptes, namelijk één deel op een diepte van 3,6 m onder het bouwpeil (in deze zone wordt een parkeerkelder aangelegd) en een ander deel op een diepte van 1,5 m onder het bouwpeil. Het diepste deel van deze sleuf werd aangelegd over een lengte van 42 m, het meest ondiepe deel over een lengte van 108 m. Samen geteld was deze sleuf dus zo'n 150 m lang.

De laatste proefsleuf, sleuf C, diende net als sleuf B uitgegraven te worden op dieptes 3,6 m en 1,5 m onder het bouwpeil. Het diepste gedeelte werd hier over een lengte van 45 m uitgegraven en het meest ondiepe over een lengte van 25 m, wat dus samen zorgde voor een totale lengte van 70 m.

De aanbevolen lengte (285 m proefsleuven) werd dus niet bereikt. Er werd een lengte van 268 m onderzocht. Reden hiervoor was het feit dat alle drie de sleuven in het noorden waren uitgetekend vanaf de oever van de Schelde, zonder rekening te houden met de aanwezigheid van de trekweg en de overschrijding van de perceelsgrenzen, waarbinnen het onderzoek diende plaats te vinden. Ook in het zuiden van proefsleuf B werd deze minder lang aangelegd omdat hier een openbare weg aanwezig was. De optie om deze ontbrekende meters ergens anders bij te maken leek overbodig. Dit omdat dit enkel zou kunnen in zones waar geen 'archeologisch resultaat' viel te behalen, daar de ontgravingsdiepte van 1,5 m onder het bouwpeil niet door de geroerde lagen reikte (zie onder).

Tijdens de uitvoering van het veldwerk bleek ook al snel dat de hoogtes van het maaiveld een stuk lager lagen dan de nul-pas van het bouwpeil, op sommige plaatsen zelfs meer dan 0,50 m. Het

⁵ Zie figuur 4

nulpunt van de toekomstige bouw ligt namelijk op 12,5 m TAW. Dit had bijvoorbeeld als gevolg dat een vooropgestelde ontgravingsdiepte van 1,5 m nooit gelijk stond met 1,5 m onder het maaiveld. Dit was op veel plaatsen minder diep. In het zuidelijke deel van proefsleuf B, waar 1,5 m onder het bouwpeil diende gegraven te worden, kwam dit ongeveer overeen met soms minder dan 1 m ontgravingsdiepte t.o.v. het maaiveld. Als gevolg hiervan bleek dat er in deze zuidelijke zone dan ook nooit door de (sub)recente verstoringen of opgebrachte lagen heen werd gegraven. De archeologisch interessante sporen werden op die manier niet geraakt. Dit was ook het geval in de volledige proefsleuf A en het zuidelijke deel van proefsleuf C.

Enkel in de zones binnen proefsleuven B en C, waar een gebouwenblok met ondergrondse parkeerkelder komt te staan, werd door deze bovenste, archeologisch niet-interessante lagen heen gegraven.

Wegens de verwachte instabiliteit en mogelijke problemen met het grondwater bij de diepe uitgraving, werd voor de registratie van het vlak en de profielen een systeem van vakken gehanteerd. Om deze vakken op een veilige manier uit te graven werd eerste een breed vlak (2 tot 3 graafbakken breed) aangelegd op 1,5m onder het bouwpeil, waarin vervolgens 2m breed verdiept werd tot op 8,9m TAW. Zo werd proefsleuf B opgedeeld in kleinere werkputten B1 t/m 11 en sleuf C in C1 t/m 7. Enkel in sleuf A werd geen onderverdeling gemaakt, aangezien er hier geen dieper deel werd aangelegd en er dus geen stabiliteitsproblemen zouden optreden. Elk profiel werd eveneens vernoemd naar het vak. Nadat de vakken gedocumenteerd waren konden ze ook weer snel gedicht worden.

De sleuven werden laagsgewijs verdiept met behulp van een 21-ton kraan op rupsbanden met een tandeloze graafbak. Dit gebeurde onder permanente begeleiding van de leidinggevende archeoloog.

De eventueel aanwezige sporen in het vlak werden gefotografeerd, beschreven en ingetekend door middel van een Robotic Total Station (RTS). Wanneer een vlak op de juiste diepte was aangelegd werd het profiel (in dit geval telkens het profiel aan de oostelijke zijde) geregistreerd. Bij de dieper uitgegraven delen werd het gehele profiel opgeschaafd, gefotografeerd, ingetekend en beschreven. Bij de ondiepe delen werden enkel delen van het profiel opgeschaafd en gefotografeerd. Dit omwille van het feit dat er nooit doorheen de recente lagen heen werd gegraven.

Sporen-, foto-, vondsten-, coupe- en tekeningenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend van het programma Autocad werden de verzamelde data van de opgravingsvlakken verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk grondplan van het hele terrein. Oppervlaktevondsten werden ingezameld en als puntvondst ingemeten en op het plan aangeduid.

Met behulp van een metaaldetector (*Tesoro Silver*) werden metaalvondsten opgespoord. Er zijn geen sporen aangetroffen waarbij de metaaldetector een signaal gaf. Bij de aanleg van het vlak werd bij een aantal sporen metaal gerecupereerd.

Na afloop van het onderzoek werden de werkputten met instemming van het Agentschap Onroerend Erfgoed gedicht.

3 Kennis voor aanvang van het onderzoek (Historiek onderzoeksgebied)⁶

Naar aanleiding van de aanzienlijke impact van de werken op het bodemarchief en de belangrijke historische ligging van het onderzoeksgebied (in de historische wijk van Pamele, die teruggaat tot de 11de eeuw), werd in een eerste fase een bureauonderzoek opgelegd door het Agentschap Onroerend Erfgoed. Dit bureauonderzoek, uitgevoerd door Ruben Willaert bvba, moest het terrein archeologisch evalueren en zorgen voor een praktische invulling en planning van mogelijk archeologisch onderzoek.

Het bureauonderzoek bestond uit een aantal componenten, zijnde een fysisch-geografische studie, een studie van bekende archeologische vindplaatsen in de omgeving, een studie van historische kaarten en foto's en ten slotte een studie van de verstoringshistoriek binnen het gebied. Dit bureauonderzoek toonde aan dat er op de onderzoekslocatie resten van voor de laat-middeleeuwse stadsontwikkeling en resten van ambachtelijke activiteiten uit de 14de eeuw en later zouden te vinden zijn. Er werden echter vooral resten van aarden of stenen versterkingen uit de late middeleeuwen tot de 19de eeuw verwacht.

Een eerste versterking rond Oudenaarde werd aangelegd in de late 12de tot vroege 13de eeuw.⁷ In de 13de eeuw werd deze echter al vervangen door een tweede versterking, waarvan de aarden wal in 1290 werd vervangen door een stenen muur.⁸ Deze versterking werd stelselmatig uitgebreid in de 14de, 15de en 16de eeuw. In de 17de eeuw, namelijk in 1668, veranderde de versterking rond Oudenaarde weer. Na de verovering van de stad door de Fransen kreeg ze een geheel nieuwe vesting naar Frans model⁹. Aan het einde van de 18de eeuw werden de gronden ter hoogte van de vesten door de overheid aan particulieren verkocht. Deze particulieren konden er echter niet lang gebruik van maken. Rond 1824 werden vele gronden terug onteigend en werden verschillende vestingen hersteld, verstevigd en uitgebreid¹⁰. Verder in de 19de eeuw verloren de (her)aangelegde en herstelde verdedigingselementen hun functie. Deze verdedigingselementen en de gronden er rond werden meer en meer gebruikt ter verbetering van de verkeerskundige ontsluiting. Zo werd er een nieuwe spoorlijn aangelegd op de vrijgekomen gronden en werd er een soort ringvaart aangelegd om het scheepsverkeer vlotter te laten verlopen¹¹. Tijdens de tweede helft van de 19de eeuw werd er tevens een gasfabriek gebouwd in het westen van het onderzoeksgebied. Deze breidde zich nog uit in de 20ste eeuw. Ergens tussen 1884 en 1940 verdwenen de laatste delen van de vroegere verdedigingselementen. In de 20ste eeuw werden er vervolgens nog, naast een groot magazijnencomplex, twee villagebouwen ingeplant¹².

3.1 Bodemkundige gegevens¹³

Het terrein bevindt zich in het holocene stroomdal van de Schelde. Het gaat hier om een zeer dynamische omgeving, waarbij vooral bodems met een kleiige en sterk kleiige textuur gaan domineren. Wat draineringsklassen betreft, komen vooral gleyige gronden met reductiehorizont en sterk gleyige gronden met reductiehorizont voor. Bodems in alluviale contexten worden ook gekenmerkt door de afwezigheid van profielontwikkeling.¹⁴

De natuurlijke bodem werd in twee sleuven, in de diepere gedeelten, aangetroffen. Het ging hier om een geel-grijze, homogene, sterk zandige klei met roestvlekken. Vermoedelijk gaat het hier om oeverwalafzettingen.

⁶ Een uitgebreide studie is te vinden in De Gryse 2012.

⁷ Devos 1989, 25

⁸ Van Cauwenberghe 2004, 23-25.

⁹ Lachaert 2007, 6.

¹⁰ Lachaert 2007, 7-9.

¹¹ Lachaert 2007, 9.

¹² Lachaert 2007, 11.

¹³ Voor verdere informatie zie De Gryse 2012.

¹⁴ De Gryse 2012, 8-9.

4 Archeologisch onderzoek

Dit hoofdstuk vormt een toelichting bij de gevonden sporen en structuren.

4.1 Sporen en structuren¹⁵

De aangetroffen sporen en/of structuren worden besproken binnen de verschillende proefsleuven waarin ze gelegen zijn. Zo wordt eerst proefsleuf A besproken, vervolgens B om te eindigen met C. De grotere structuren, die in verschillende sleuven te zien waren, worden later verder uitgelicht.

Proefsleuf B werd eerst aangelegd, vervolgens A en als laatste C. De volgorde van de spoornummers volgt dan ook logischerwijze deze volgorde. Sleuf B werd als eerste aangelegd omdat deze sleuf zorgde voor een doorsnede van het gehele onderzoeksgebied. Sleuven A en C zouden maar een gedeeltelijke doorsnede zijn. De plaats van aanleg van deze sleuven kon nog veranderd worden naargelang de resultaten binnen sleuf B.

4.1.1 Sleuf A

Deze meest westelijk gelegen proefsleuf diende, omwille van de ondiepe verstoring binnen dit deel van het onderzoeksgebied, enkel uitgegraven te worden op een diepte van 1,5 m onder het bouwpeil (12,5 m TAW). Er werd dus steeds aangelegd op een diepte van om en bij 11 m TAW en dit over een lengte van 47 m.

Figuur 5: Vlak en profiel proefsleuf A

Bij het aanleggen van deze sleuf bleek al snel dat er geen archeologische sporen zouden aangesneden worden. Er bleken zich wel twee grote, recente ophogingspakketten te bevinden net onder de bouwvoor. Deze pakketten werden, omwille van de afgraving tot op ongeveer 11 m TAW, niet doorgraven en waren dus de enige 'sporen' die in de proefsleuf aanwezig waren. Dat het hier om recente ophogingspakketten ging was te zien aan enerzijds de hoge ligging ervan (net onder de bouwvoor) en anderzijds aan de inclusies van plastic, betonnen blokken en ander recent bouwafval.

Het eerste pakket kreeg het spoornummer 9 (het werd ook reeds aangetroffen bij de eerst aangelegde proefsleuf B). Het was een geel-grijs pakket siltige klei, homogeen van uitzicht en bevatte grove

¹⁵ Zie bijlagen 9.6

inclusies van bouw puin en plastic. Het tweede pakket kreeg het nummer 17 en was roodbruin van kleur, homogeen van uitzicht en bevatte baksteenspikkels en mortel. Omdat er niet doorheen deze verstoringspakketten gegraven werd, was het niet relevant het gehele profiel op te tekenen. Er werd geopteerd om enkele kleinere stukken van het oostelijke profiel te registreren.

4.1.1.1 **Besluit sleuf A**

In sleuf A werden geen archeologisch interessante sporen aangetroffen. Dit was volledig te wijten aan de ondiepe ontgraving die hier diende te gebeuren. Er werden slechts twee recente ophogingspakketten aangetroffen.

4.1.2 **Sleuf B**

Zo'n 16m ten oosten van proefsleuf A lag proefsleuf B. Deze sleuf was de langste van de drie en zorgde met zijn ligging, ongeveer centraal binnen het onderzoeksgebied, voor een doorsnede van het terrein.

In tegenstelling tot sleuf A diende sleuf B voor een deel op een grotere diepte te worden aangelegd. Dit diepere deel van de sleuf moest aangelegd worden op 3,6 m onder het bouwpeil (8,9 m TAW)¹⁶. Het ging hier uiteindelijk om een deel van ongeveer 42 m lang. De rest van de sleuf, zo'n 108 m in lengte, werd weer, zoals opgelegd, aangelegd op 1,5 m onder het bouwpeil. Voor het diepere gedeelte werd er, omwille van instortingsgevaar en stabiliteitsproblemen, gegraven in verschillende kleinere vakken, die na registratie meteen konden worden gedicht. Om veilig tot op 3,6m onder het bouwpeil te kunnen graven werd er eerst een breed vlak aangelegd (2 tot 3 graafbakken breed) op ongeveer 1,5m onder het bouwpeil, waarna het dieper gedeelte in dit brede vlak werden uitgegraven. Dit diepere deel van de sleuf werd uiteindelijk verdeeld in 8 vakken.

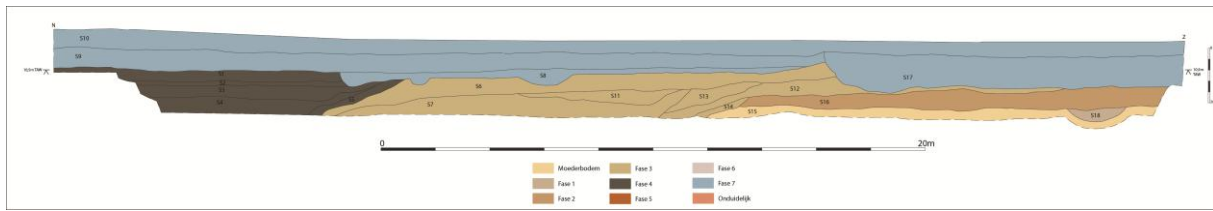
Voor het ondiepe gedeelte van de sleuf kan hetzelfde resultaat naar voren geschoven worden als in proefsleuf A. Ook in sleuf B werden de verstoringen met spoornummers 9 en 17 niet doorgraven, waardoor er geen archeologisch waardevolle zaken werden aangesneden hier.

Figuur 6: Ondiepe gedeelte proefsleuf B - vlak en profiel

In het dieper aangelegde gedeelte werden de verstoringsslagen wel doorsneden. Onder de recente ophogingslagen bleken zich verschillende opvullingspakketten te bevinden. Er werd dan ook bijzondere aandacht besteed aan het registreren van het profiel. Er werd gekozen om het oostelijke profiel volledig te registreren binnen dit diepere gedeelte van de sleuf.

¹⁶ 12,5 m TAW-3,6 m= 8,9 m TAW.

Figuur 7: Profieltekening diepe gedeelte¹⁷

Er konden 18 verschillende lagen onderscheiden worden, die waarschijnlijk te linken zijn aan de opvulling van een eertijds aanwezige vestinggracht. Deze lagen behoorden echter niet allemaal tot één enkele fase van dempen van de gracht. Er konden op basis van het profiel binnen de sleuf twee verschillende fasen van gebruik en opgave van de gracht onderscheiden worden. Een eerste fase werd gekenmerkt door een minstens 26 m brede gracht. De diepte van deze gracht kon niet bepaald worden, maar een handboring gaf een diepte tot op minimaal 7,9m TAW aan. In sleuf C werd getracht de onderkant te bereiken door middel van een boring, maar zonder succes (zie verder). De gracht uit de tweede fase was veel smaller. Het ging hier om een gracht van minstens 13 m breed, die waarschijnlijk werd aangelegd na een gedeeltelijk demping van de eerste gracht.

4.1.2.1 Perceelgreppel en vroege ophogingen

De moederbodem binnen het onderzoeksgebied, een geel-grijze homogene laag sterk zandige klei waarin roestvlekken aanwezig waren, kreeg in het profiel het spoornummer 15. Het ging hier vermoedelijk om oeverwalafzettingen van de Schelde. Deze bodem werd bereikt op een maximum hoogte van 9,3m TAW.

In deze moederbodem werd een kleine greppel uitgegraven. Deze greppel had een homogeen uitzicht, was bruin van kleur en had een textuur die kan beschreven worden als siltige klei. Het diepste punt van de gracht kwam ongeveer overeen met het niveau waarop diende ontgraven te worden. Om een inzicht te krijgen op de precieze diepte en het verloop werd het onderste deeltje manueel gecoupeerd.

Figuur 8: Greppeltje (spoor 18) in profiel en in vlak

Deze greppel werd afgedekt door een ophogingspakket dat het spoornummer 16 meekreeg. Dit pakket was rechtstreeks op de moederbodem gelegen. Het was een donkergrijs, homogeen uitziend pakket siltige klei met baksteenfragmenten en houtskoolspikkels. Een datering geven voor dit spoor is, omwille van een gebrek aan vondsten, zeer moeilijk. Er werd namelijk slechts één scherf aangetroffen die in de 14de eeuw kon gedateerd worden.

¹⁷ Deze tekening is eveneens in bijlage 9.5 in een groter formaat bijgevoegd

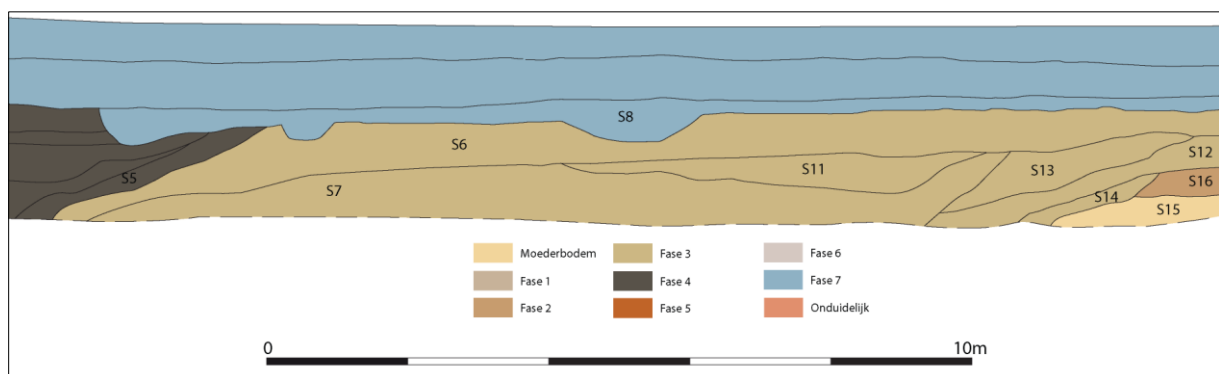
4.1.2.2 Vestinggracht

Dit ophogingspakket doorsnijdend, lagen enkele naar beneden duikende lagen. Deze lagen, met spoornummers 14, 12 en 13, behoren tot de eerste uitgravings- en opvullingsfase van de brede, oudste gracht gevonden binnen het onderzoeksgebied. Spoor 14 was een lichtbruine laag siltige klei waarin er restjes houtskool en baksteenspikkels te vinden waren. Spoor 12, bovenop 14 liggend, was een bruine, homogene laag siltige klei, waarin er ook baksteenspikkels zaten. Spoor 13 ten slotte, bestond enkel uit baksteenpuin.

Figuur 9: Induikende lagen van de vestinggracht

In een fase na het gebruik van de brede gracht werd deze gracht door een drietal pakketten gedicht, waarschijnlijk met de bedoeling een kleinere gracht aan te leggen. Dit vermoeden werd bevestigd door het feit dat de opvullingspakketten (sporen 6 en 7) op een bepaald moment sterk naar beneden duiken. De drie pakketten werden aangeduid met de nummers 7, 11 en 6. Het onderste opvullingspakket, spoor 7, had een bruin-grijze vulling van heterogeen uitzijnde, siltige klei en bevatte baksteenfragmenten. Spoor 11, gelegen net boven spoor 7 en onder spoor 6, had een zelfde textuur maar was dan weer eerder grijs en homogeen van uiterlijk. Het spoor bevatte inclusies van houtskool, baksteenpuin en mortel. Spoor 6 was dan weer eerder grijs-groen en homogeen van uiterlijk. Het spoor had een ook siltige klei-structuur en bevatte resten van houtskool en baksteen.

Figuur 10: Detail profiel sleuf B (brede vestinggracht)

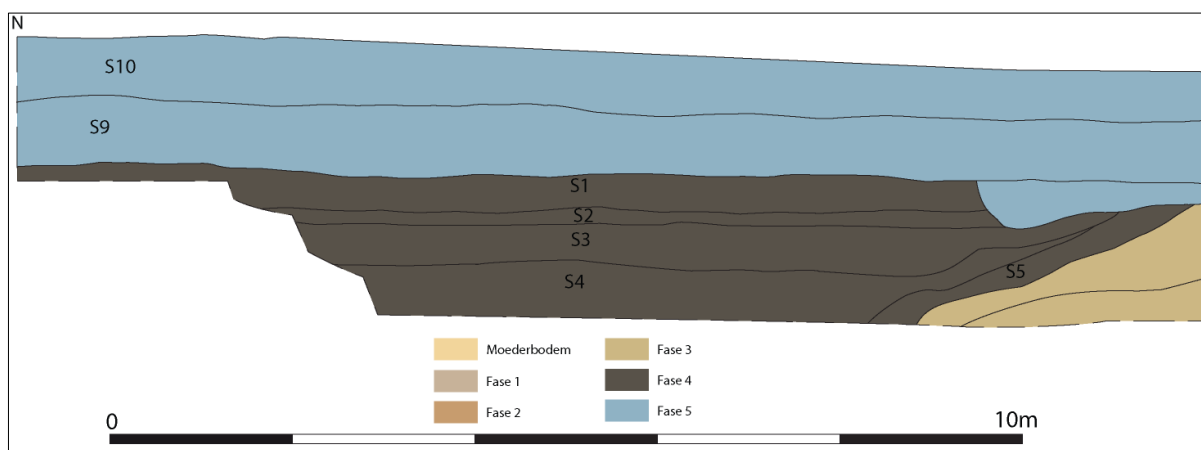
Door het deels dempen van de bredere gracht ontstond dus in een latere fase een smallere gracht. Ook deze gracht werd echter na een tijdje gedempt. Er kunnen met zekerheid twee pakketten gelinkt worden aan de demping van deze smallere gracht. Dit waren de pakketten aangeduid met spoornummers 5 en 4. Spoor 5 was een bruin, homogeen pakket siltige klei waarin er houtskoolfragmenten te vinden waren. Dit pakket was nog vrij hoog in het profiel bewaard en dook

sterk naar beneden, wat aangeeft dat dit een eerste vulling was van een nieuw aangelegde gracht. Doordat deze laag niet zo breed was, kan er eventueel ook gedacht worden aan een geleidelijke opvulling in plaats van een intentionele demping. Bij spoor 4 leek dit niet het geval. Dit spoor was eerder donkergrijs gevlekt van uitzicht en bevatte veel humeus materiaal, hout, venige brokken en een redelijke hoeveelheid schelpfragmenten. Het was een vrij dik pakket gelegen op spoor 5.

Figuur 11: Induikende lagen smallere gracht

Waarschijnlijk moeten ook de lagen 3, 2 en 1 gezien worden als opvullingslagen van de gracht uit de tweede fase. Het zou hier echter ook kunnen gaan om ophogingen die zijn aangebracht na het dichten van deze gracht. Laag 3 had een donkerbruin, homogeen uitzicht, had een siltige kleitextuur en bevatte houtkoolfragmenten, stukjes hout en baksteenbrokjes. Laag 2 dan, was met zijn grijs tot bruin tot gele kleur eerder heterogeen van uitzicht en had een textuur van zandige klei en bevatte baksteen en houtskoolfragmenten. De bovenste laag, laag 1, was weer eerder homogeen van uitzicht met zijn donkerbruine kleur, siltige kleitextuur en inclusies van baksteen, houtskool en mortel.

Figuur 12: Detail profiel B (aanleg smallere vestinggracht)

4.1.2.3 Recente ophogingen

De laatste vier pakketten (spoornummers 8, 9, 10 en 17) die konden onderscheiden worden binnen sleuf B waren allen recente ophogingslagen. Spoor 8 was een puinlaag en spoor 9 (zoals reeds eerder besproken) een geel-grijze laag siltige klei met plastic en bouwpuin. Spoor 10, de bovenste

laag van het profiel, was een stabilisatielaag die bestond uit asfaltbrokken en kiezels. Spoor 17 (ook reeds eerder beschreven) ten slotte, was een rood-bruine, homogene, siltige laag klei met inclusies van baksteenspikkels en mortel.

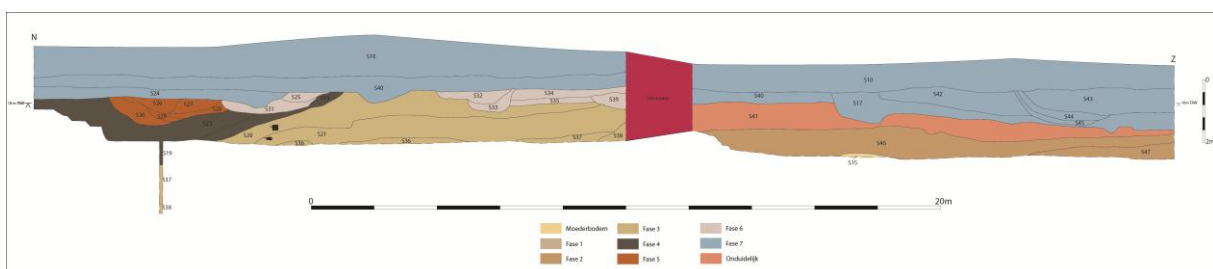
4.1.3 *Sleuf C*

Sleuf C was gelegen ten oosten van sleuf B, namelijk op zo'n 15 tot 18m. Net als sleuf B werd ook deze proefsleuf op verschillende dieptes aangelegd. Er moest zo over een lengte van 45 m ontgraven worden tot op een diepte van 3,6 m onder het bouwpeil (12,5 m TAW) en over een lengte van 25 m diende er slechts ontgraven te worden tot op 1,5 m onder hetzelfde peil. Omwille van instortingsgevaar en mogelijke stabiliteitsproblemen werd het diepere gedeelte van de sleuf onderverdeeld in verschillende vakken, die één voor één, laagsgewijs, werden ontgraven en geregistreerd. In dit dieper ontgraven deel werd het volledige oostelijke profiel van de proefsleuf geregistreerd. In het ondiepe deel van de sleuf werden van dit oostelijke profiel slechts enkele segmenten geregistreerd. Dit omdat hier, net als bij proefsleuven A en B, niet door de recente ophogingslagen werd gegraven en het registreren van het gehele profiel hier niet nuttig leek.

Figuur 13: Ondiepe gedeelte proefsleuf C - vlak en profiel

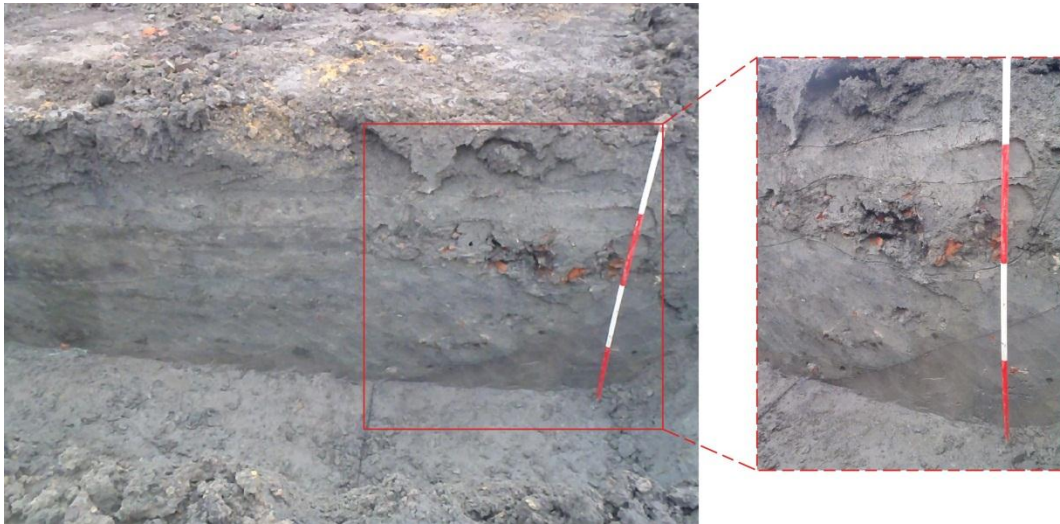
Er werden 31 verschillende pakketten onderscheiden. Deze waren wederom op te delen in verschillende fasen. De dateringen van de verschillende lagen werd hier wederom sterk bemoeilijkt door een gebrek aan dateerbare vondsten. Hierdoor is ook het opdelen in verschillende fasen soms vrij moeilijk. De structuren die behoorden aan de verschillende fasen binnen deze sleuf waren voor een groot deel gelijk aan deze gevonden in sleuf B.

Figuur 14: Profieltekening diepe gedeelte

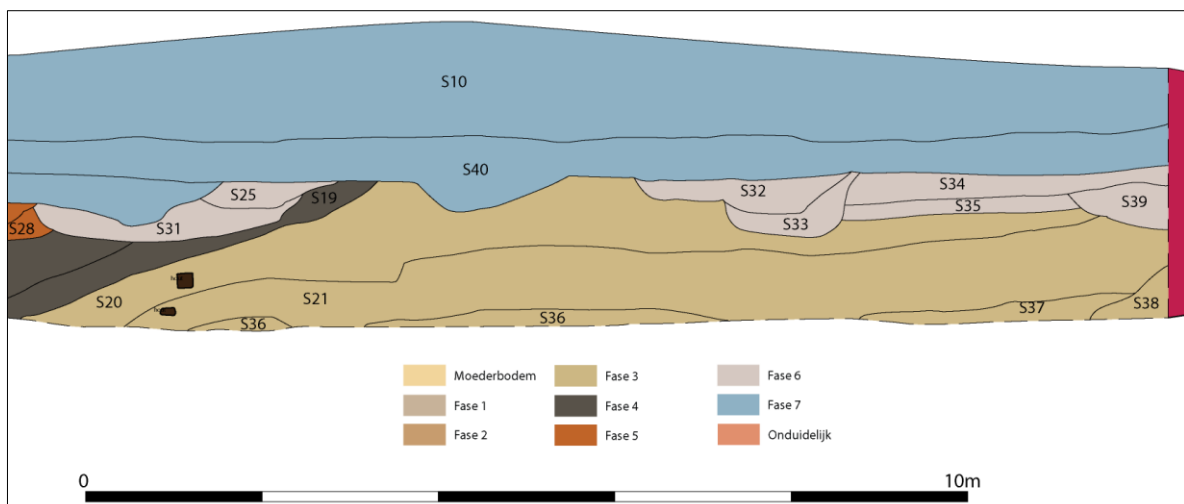
4.1.3.1 Vestinggracht

Net als in proefsleuf B werden ook hier restanten van een brede vestinggracht aangetroffen. Er konden vijf opvullingslagen herkend worden van deze gracht. Deze kregen de spoornummers 38, 37, 36, 21 en 20. Spoor 38 was een grijze homogene laag waarin veel baksteenresten, een redelijke hoeveelheid humeus materiaal en puin te vinden waren. Deze laag kan gezien worden als een van de eerste gebruiksfasen of van openliggen van de gracht. Spoor 37 dan, was eveneens grijs en homogeen van uitzicht, maar verschilde qua textuur. Waar spoor 38 eerder een siltige kleitextuur had, had spoor 37 eerder een zandige kleitextuur. Wat inclusies betreft waren er weer overeenkomsten, ook in spoor 37 werd een redelijke hoeveelheid humeus materiaal en baksteenfragmenten gevonden. Spoor 36 was dan weer eerder lichtblauw tot grijs van kleur, bevatte een weinig baksteenpuin en had een sterk zandige kleitextuur.

Figuur 15: Induikende lagen van de vestinggracht

Het hierop liggende spoor 20 had een bruingrijze kleur en bevatte veel meer baksteenpuin, alsook resten van hout (boomwortels). Spoor 21 leek wat kleur en textuur betreft sterk op spoor 20. Wat inclusies betreft waren er toch enkele verschillen. Zo was er veel minder puin aanwezig in spoor 21. Ook waren er hier plantenresten aanwezig. Er waren echter te weinig resten aanwezig voor een staalname. In dit spoor 21 werd een wandscherf in vroegrood aardewerk aangetroffen. Deze kon gedateerd worden in de periode einde 12de eeuw-begin 13de eeuw en is hoogstwaarschijnlijk als intrusief te beschouwen. Waarschijnlijk is spoor 7 uit sleuf B gelijk aan spoor 21. Zo is ook spoor 6 uit sleuf B gelijk aan spoor 20 uit deze sleuf.

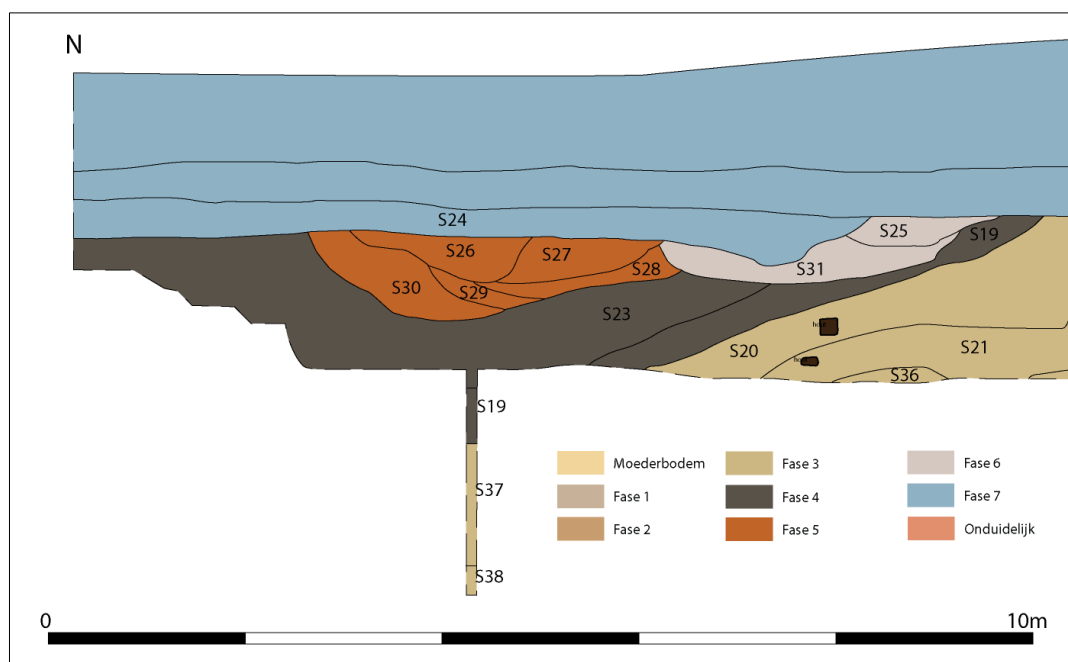

Figuur 16: Detail profiel sleuf C (brede vestinggracht)

Omdat het hier om dezelfde lagen gaat, kan ook hier een zelfde evolutie waargenomen worden. De dempingslagen werden aangelegd om een smallere gracht te bekomen. Deze smallere gracht werd in een latere fase weer gedempt. De lagen die deze demping teweeg hebben gebracht kregen in sleuf C de spoornummers 19 en 23. Deze lagen komen respectievelijk overeen met de lagen 5 en 4 uit sleuf B. Spoor 19 was een donkergrijze, homogeen uitziende laag sterk siltige klei die plantenresten en baksteenfragmenten bevatte. Spoor 23 dan was een blauw-grijze laag homogene, siltige klei waarin er plantenresten en schelpen te vinden waren.

Figuur 17: Induikende lagen smalle vestinggracht in profiel - in vlak (met houtresten van boomwortels)

Figuur 18: Detail profiel sleuf C (aanleg smallere vestinggracht)

4.1.3.2 Greppel

Het verschil met sleuf B was dat er in deze sleuf, naast de twee voorgenoemde grachten, een derde, vrij smalle gracht aanwezig was. Deze smalle, waarschijnlijk vrij recente gracht werd ook weer in een latere fase gedempt. De vroegste dempingslagen van deze smalle gracht waren deze met spoornummers 30, 29 en 28. Spoor 30 was een bruinigrijze laag siltige klei, spoor 29 een blauw-grijze laag zandige klei met plantenresten en spoor 28 een donkerbruin-grijze laag zandige klei met baksteenfragmenten.

4.1.3.4 Vroege ophogingen

Net onder spoor 46 kwam op één plek de moederbodem opduiken. De ophogingslagen met nummers 47 en 46 kunnen dus gezien worden als de vroegste sporen binnen deze werkput. De moederbodem, met spoornummer 15, werd hier bereikt op een diepte van 9,06 m TAW.

4.1.3.5 Recente ophogingen

Ten slotte werden er nog een achttal recente ophogingslagen aangetroffen. Het gaat hier om de sporen 45, 44, 43, 42, 17, 40, 24 en 10. Spoor 45 bestond uit een grijsbruine tot grijs-gele sterk zandige klei. Sporen 44 en 43 dan waren allebei heterogeen van uiterlijk en hadden een bruingrijze kleur. Ze verschilden echter wel van textuur. Spoor 44 kon eerder gekarakteriseerd worden als zandige klei, terwijl spoor 43 eerder een textuur had van een sterk kleig zand. Bij spoor 43 konden er tevens ijzerconcentraties waargenomen worden. Een volgende ophogingslaag kreeg het spoornummer 42. Deze laag onderscheidde zich van de anderen door zijn grijsbruine tot oranjebruine, heterogene vulling van zandige klei met baksteenfragmenten. Ook in dit profiel werd het eerder beschreven spoor 17 herkend. Een volgende laag was spoor 24. Deze homogene, bruingrijze laag kende een vulling van sterk zandige klei met inclusies van baksteenfragmenten en puin. De laatste ophogingslaag werd aangeduid met het nummer 40. Dit spoor had een donkerbruin-grijze kleur, een textuur van siltige klei en enkele baksteenfragmenten als inclusies. De bovenste laag was de eerder beschreven laag 10.

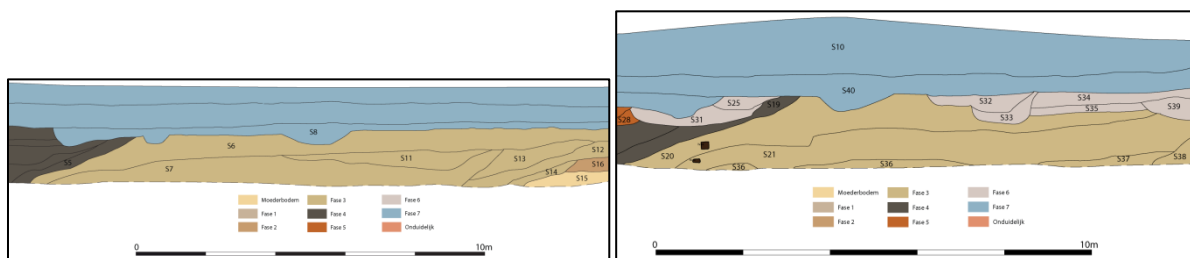
4.1.3.6 Besluit Sleuven B en C¹⁸

De gevonden sporen binnen de dieper uitgegraven delen van sleuven B en C kunnen opgedeeld worden in een zevental fasen.

In een eerste fase werd een kleine greppel uitgegraven in de moederbodem, die in sleuf B op een niveau van 9,3m TAW voor het eerst werd aangesneden en in sleuf C op een niveau van 9,06m TAW. De greppel, vermoedelijk een vroege perceelgreppel, was echter enkel in sleuf B zichtbaar.

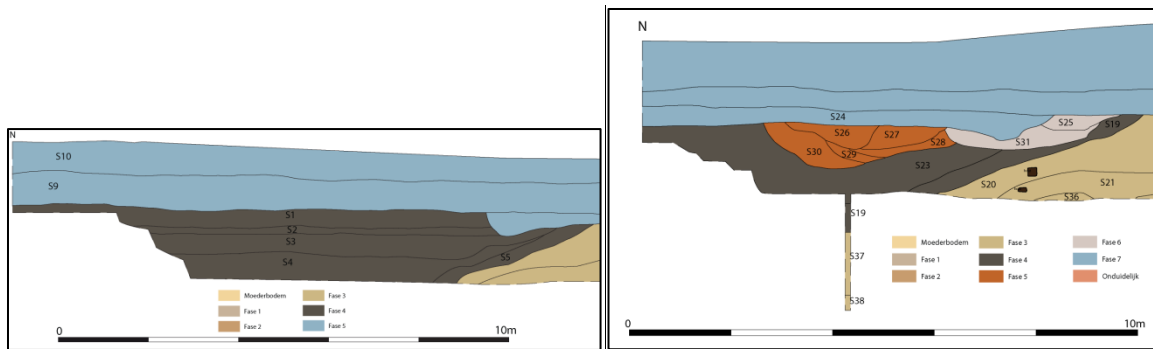
In een volgende fase werd het terrein opgehoogd. Zowel in sleuf B als in sleuf C werden ophogingspakketten aangetroffen recht op de moederbodem. In sleuf B lag deze ophoging eveneens op de smalle perceelgreppel. Wanneer het terrein precies is opgehoogd, is omwille van een gebrek aan vondsten moeilijk te zeggen. De ophogingen kunnen enkel in deze fase geplaatst worden door hun ligging, enerzijds op de moederbodem en het grachtje uit fase 1, anderzijds onder pakketten die horen tot fase 3. Een van de pakketten uit fase 3, spoor 14, doorsnijdt de ophoging zelfs. Wat vondsten betreft werd enkel een scherf aangetroffen uit de 14de eeuw in het ophogingspakket met spoornummer 16. Doordat het hier echter gaat om slechts één scherf, afkomstig uit een laag die bestaat uit opgebrachte grond, kan deze scherf niet gebruikt worden om de laag met zekerheid te dateren binnen deze eeuw. Het zou hier namelijk kunnen gaan om een opgespitte scherf. Het feit dat deze laag opgebracht werd, er werd immers geen gelaagdheid waargenomen binnen dit toch wel dikke pakket, zou wel kunnen wijzen op het feit dat ze diende als voorbereiding op de volgende fase.

Een derde fase wordt gekenmerkt door het uitgraven van een zeer brede gracht (min. 26 m binnen deze sleuf). Deze gracht wordt echter op een bepaald moment gedeeltelijk opgegeven en gedicht. Men gooide echter niet de hele gracht dicht. Er werd ruimte gelaten voor een smallere gracht aangelegd. Deze smallere gracht kan gezien worden als een vierde gebruiksfase.

Figuur 20: Brede vestinggracht in profielen

¹⁸ Zie bijlage 9.5

Figuur 21: Smallere vestinggracht in profielen

In een vijfde fase werd er een nog smallere gracht uitgegraven. Het gaat hier waarschijnlijk om een vrij recente perceelgracht (te zien aan de hoge ligging van de gracht in het profiel), die enkel in proefsleuf C zichtbaar was. Daterend materiaal ontbreekt echter. Ook deze gracht werd in een latere fase opgegeven en opgevuld.

De zesde fase wordt gekenmerkt door het opbrengen van enkele ophogingslagen en uitgraven van enkele kuilen in vroegere ophogingslagen en dempingslagen.

In een zevende en laatste fase van gebruik ten slotte kunnen enkele recente ophogingslagen geplaatst worden. Deze lagen werden als recent herkend omwille van hun hoge ligging en hun inclusies (recent bouw puin en plastic vnl.) Deze vijfde fase moet dus gezien worden als een periode waarin de vestinggrachten werden opgegeven en het terrein bouwrijp werd gemaakt.

4.2 Interpretatie gevonden sporen/structuren

Globaal gezien kunnen de gevonden sporen opgedeeld worden in een zevental fasen.

Een eerste fase werd gekenmerkt door een ongeveer 2 m brede greppel, die werd uitgegraven in de moederbodem. Deze gracht, met spoornummer 18, is waarschijnlijk een vroege perceelgreppel. Hoe vroeg is moeilijk te zeggen omwille van een gebrek aan vondsten.

In een tweede fase werd het terrein opgehoogd, misschien om de aanleg van de vestingen voor te bereiden. Slechts in één ophogingslaag werd een dateerbare vondst gedaan. In spoor 16, een ophogingslaag gelegen op de moederbodem, zat een scherf die in de 14de eeuw kon gedateerd worden. Het gaat hier echter slechts om één scherf, wat niet representatief kan genoemd worden. Ook gaat het hier om een opgebracht pakket, waardoor de scherf intrusief kan zijn en het pakket dus later te dateren is.

In de ophogingen van de vorige fase werd er op een bepaald moment een zeer brede gracht uitgegraven. Deze gracht raakte in een latere fase voor een groot deel opgevuld. Door deze opvulling ontstond in een vierde fase een smallere gracht. Aan de hand van de historische informatie en de doorsnijding van de opvullingspakketten doorheen een laag met een 14de-eeuwse scherf lijkt het logisch dat de brede gracht uit fase drie de vestinggracht uit de 17de eeuw is. Deze werd aangelegd na de inname van Oudenaarde door de Fransen in 1668. Een beeld van de versterking na de verovering van Oudenaarde is te zien op de kaarten van Ferraris en op een onteigeningsplan uit 1785.

Figuur 22: Kaart van Ferraris en perceelkaart uit 1785 (pijl wijst naar vestinggracht)¹⁹

Wat wel vrij duidelijk bleek tijdens het proefsleuvenonderzoek, was dat de brede gracht op een bepaald moment intentioneel gedempt werd. Hiervan getuigen de vrij dikke pakketten, waarin er zo goed als geen gelaagdheid te zien was. Nog een argument voor de intentionele demping van de gracht was het naar beneden duiken van deze pakketten. Dit wijst er op dat de demping gebeurde met de bedoeling een nieuwe, smallere gracht aan te leggen.

Er is historische documentatie voor zo'n gedeeltelijke demping. Aan het einde van de 18de eeuw, meer bepaald in de jaren '80 van deze eeuw, werden de gronden rond de vesten door de overheid verkocht²⁰. Uit deze periode (namelijk uit 1785) dateert een onteigeningskaart waarop deze verkaveling weergegeven wordt. Op deze kaart is er nog duidelijk een vrij brede gracht te zien.

Nadat de gronden verkaveld werden, werden ze niet veel later, aan het begin van de 19de eeuw, weer onteigend. Uit deze periode, namelijk uit 1824, stamt een onteigeningskaart, die een gedetailleerd beeld geeft van de toestand van het gebied in deze periode. Op deze kaart is te zien dat de eertijds vrij brede gracht veel smaller is geworden. Vermoedelijk werd bij de verkaveling van de gronden een deel van de gracht gedempt om meer plaats te creëren. De gracht had immers zijn verdedigende functie verloren. Bij de onteigening aan het begin van de 19de eeuw werden de versterkingen aangepast en hersteld. Dit vertaalde zich in het onderzoeksgebied in een uitgraving van een smallere

¹⁹ De Gryse 2012, 17 & 19.

²⁰ Lachaert 2007, 7.

gracht. Deze smallere gracht is eveneens nog te zien op een topografische kaart uit 1884. Het verschil in breedte tussen de twee fasen van vestinggrachten is op de kaarten duidelijk te zien. De gracht op de kaarten van 1824 en 1884 is duidelijk smaller als deze op de kaarten 1771-1777 en 1785.

Figuur 23: Onteigeningsplan 1824 en topografische kaart 1884²¹

Wanneer deze smalle gracht gedempt werd is niet heel duidelijk. Op een Bijzonder Plan van Aanleg uit vermoedelijk de jaren '40 van de 20ste eeuw staat de gracht niet meer. Dit zou dus betekenen dat de gracht gedempt werd tussen 1884 en ±1940.

Figuur 24: Bijzonder Plan van Aanpak ((BPA) circa 1940)²²

Na de demping van de smalle gracht werd in een fase hierop een nog veel kleinere gracht uitgegraven. Waarschijnlijk ging het hier om een perceelgracht. Net iets later dan in deze fase werden er enkele kuilen gegraven in de opgebrachte lagen. Deze werden dan in een laatste fase afgedekt door enkele ophogingslagen. Al deze zaken kunnen, aan de hand van de fasering van de site, gedateerd worden in de 20ste eeuw.

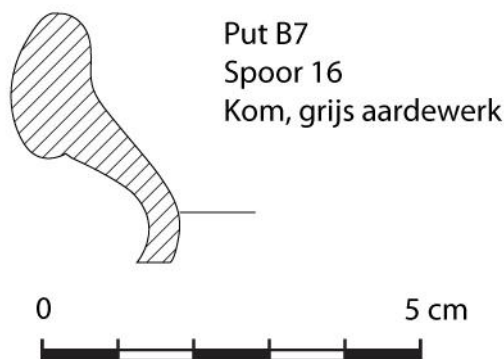
²¹ De Gryse 2012, 20 & 22.

²² De Gryse 2012, 26.

5 Vondsten

Het vondstmateriaal te Oudenaarde-Scheldekop omvatte twee scherven grijsbakkend aardewerk, twee scherven roodbakkend aardewerk en een stuk baksteen. Enkel tussen het grijsbakkend aardewerk werd een randje aangetroffen. De overige scherven waren allen niet dateerbaar. Enkel een scherf uit spoor 21, een wandscherf in vroegrood aardewerk kan tussen het einde van de 12de en het einde van de 13de eeuw gedateerd worden.

Een randfragment in grijsbakkend aardewerk werd in spoor 16 aangetroffen. Het gaat om een rand van een kom in grijs aardewerk. Deze rand heeft een bandvormig profiel met afgeronde top en een lichte dekselgeul. Een vergelijkbaar randtype kan binnen het werk van K. De Groote aangetroffen worden onder de nummer L108²³. Dit randtype kan in de 14de eeuw gedateerd worden.

Figuur 25: Profiel van een kom in grijsbakkend aardewerk uit spoor 16

5.1 Problematiek datering

Doordat er zeer weinig tot geen vondstmateriaal aanwezig was in de meeste sporen was het zeer moeilijk om voor de verschillende contexten een precieze datering te geven. Een extra moeilijkheid is dat het in vele gevallen om opgebrachte grond gaat, waardoor de gevonden scherven in grote mate als intrusief moeten beschouwd worden.

Op basis van de historische informatie en het historische kaartmateriaal van deze regio van Oudenaarde kon er wel een datering voorop gesteld worden. Deze kon dus echter niet gekoppeld worden aan het vondstmateriaal.

Ook op basis van natuurwetenschappelijk onderzoek zou er niet tot een meer precieze datering kunnen gekomen worden. Dit omwille van het feit dat er zeer weinig tot geen goede contexten aanwezig waren voor bemonstering. Er was slechts één context aanwezig die mogelijkheden bood, namelijk spoor 19. Dit spoor werd dan ook bemonsterd. Maar daar het hier gaat om een context die naar alle waarschijnlijkheid te dateren valt in de 18de eeuw (op basis van historische informatie en positie in het profiel), lijkt een absolute datering door middel van een C14-datering (enig mogelijke datering van het monster) hier niet nuttig.

²³ De Groote 2008, 224.

6 *Besluit en waardering*

6.1 *Algemeen*

Uit de eerste fase van ingebruikname dateert een grachtje. Er werden geen vondsten uit gerecupereerd, waardoor een datering niet mogelijk was

Er werden op de site enkele resten aangetroffen van de laat- tot postmiddeleeuwse vestingwerken. Het ging hier om vullingen van de vestinggracht uit de 17de eeuw. De brede vestinggracht werd waarschijnlijk aan het einde van de 18de-begin 19de eeuw gedempt, waarbij er een smallere gracht ontstond. Ook deze gracht werd gedempt, vermoedelijk in de late 19de-eerste helft 20ste eeuw.

Na de demping van deze smallere gracht werd er nog een grachtje uitgegraven in deze dempingslagen. Vermoedelijk ging het hier om een perceelsgreppel. Ook werden er enkele kuilen uitgegraven in vroegere ophogingslagen. In een laatste fase werd het terrein weer verschillende keren opgehoogd.

6.2 *Beantwoording onderzoeksvragen*

Het doel van de prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. *Zijn er archeologische sporen aanwezig/hoe hoog ligt de verstoringsgraad?*

Er zijn nog enkele archeologische sporen aanwezig. Het gaat hier om voornamelijk opvullingslagen van de laat- tot postmiddeleeuwse vestinggracht(en), ophogingslagen, kleinere grachtjes en kuilen. De archeologisch relevante sporen lagen echter op vrij grote diepte. De verstoringsgraad lag dus betrekkelijk hoog. Enkel bij de delen van de sleuven gegraven op een niveau van 3,6 m onder het bouwpeil (8,9m TAW) werden archeologische sporen aangesneden.

2. *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*

Er werden enkele opvullingslagen van twee vestinggrachtfasen aangetroffen. Deze gracht behoorde waarschijnlijk tot de laat- tot postmiddeleeuwse versterking rond Oudenaarde. De andere sporen konden niet gelinkt worden aan een bepaalde structuur of aan meerdere structuren.

3. *Zijn er sporen aanwezig die wijzen op specifieke activiteiten? Over welke activiteiten gaat het?*

Enkel de resten van de vestinggracht konden gelinkt worden aan de verdediging van de stad. De kleinere greppels moeten waarschijnlijk gezien worden als perceelgreppels. Er werden wel enkele kuilen aangetroffen, maar deze waren sterk recent van aard. Er konden hier geen specifieke activiteiten aan gelinkt worden.

4. *Kunnen de verschillende vestingstructuren geïdentificeerd/gedateerd worden en corresponderen ze met de historische en cartografische gegevens?*

Er werden enkel resten aangetroffen van de vestinggracht en dit onder de vorm van enkele opvullingslagen. Door een gebrek aan vondsten was het zeer moeilijk de verschillende fasen te dateren. Toch kon de gedeeltelijke demping van de vestinggracht aan de hand van het historisch en cartografisch materiaal gedateerd worden aan het einde van de 18de, begin 19de eeuw. Bij deze demping ontstond een nieuwe vestinggracht. Deze werd dan weer gedicht aan het einde van de 19de of het begin van de 20ste eeuw.

5. *Kan uit de stratigrafische data en het vondstmateriaal een historische evolutie van het plangebied gereconstrueerd worden?*

Wegens een gebrek aan vondsten was het zeer moeilijk een precieze datering te geven aan de verschillende lagen. Hun ligging ten opzichte van elkaar kon er echter wel voor zorgen dat er een relatieve datering ten opzichte van elkaar kon worden gegeven. Er kon op deze manier nog wel een historische evolutie binnen het plangebied gegeven worden.

6. *Zijn er oudere archeologische sporen bewaard die niet gekend zijn uit de historische/cartografische bronnen?*

Er werden slechts een smal grachtje en een ophogingslaag uit een fase die vermoedelijk vroeger te dateren was dan de aanleg van de stadsversterking aangetroffen. Oudere sporen werden niet aangetroffen.

7. *Hoe verhouden de aangetroffen resten zich ten opzichte van gelijkaardige, bekende archeologische vindplaatsen, in het bijzonder ten opzichte van vroeg- en of post-middeleeuwse versterkingen?*

Er werden enkel resten aangetroffen van de vestinggracht, en dit onder de vorm van opvullingslagen. Deze resten leenden er zich dus niet goed toe een vergelijking te stellen met andere sites in de buurt.

8. *Komen bepaalde zones in aanmerking voor eventueel vervolgonderzoek? Welke aandachtspunten dienen bij eventueel vervolgonderzoek in acht genomen te worden? Welke onderzoeksvragen komen naar voor?*

Er diende slechts een kleine oppervlakte afgegraven te worden tot op een niveau van 3,6 m onder het bouwpeil (12,5m TAW). Omwille van het feit dat er alleen op dit niveau archeologisch relevante sporen naar boven kwamen en omwille van het feit dat het hier voornamelijk ging om grachtvullingen van laat- tot postmiddeleeuwse vestinggrachten, dient er volgens BAAC Vlaanderen bvba geen vervolgonderzoek plaats te vinden.

6.3 **Advies**

Uit het proefsleuvenonderzoek bleek dat er enkel binnen de dieper uitgegraven delen van de sleuven archeologische sporen werden aangesneden. Het ging hier in zeer grote mate om enkele laat- tot postmiddeleeuwse grachtvullingen van vestinggrachten, ophogingslagen, kuilen en een smal grachtje. Er werd slechts één smal grachtje aangesneden dat mogelijk van vroegere datum was.

Omwille van het feit dat er slechts een klein gedeelte van het onderzoeksgebied zal verstoord worden tot op de diepte van 3,6 m onder het bouwpeil en omwille van het feit dat hier naar alle waarschijnlijkheid enkel laat- tot postmiddeleeuwse grachtvullingen zullen aangetroffen worden beveelt BAAC Vlaanderen bvba geen vervolgonderzoek aan. De grachten zijn aan de hand van de aangelegde en gedocumenteerde profielen naar de mening van BAAC bvba voldoende gedocumenteerd en geregistreerd. Een verder onderzoek zou hierbij niet meer informatie bieden.

7 **Bibliografie**

AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2012a: *Kleurenorthofoto's* [online], <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/kleurenortho/#> (geraadpleegd op 25 oktober 2012).

AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2012b: *Stratengids – Positiebepaling* [online], <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/straten/#> (geraadpleegd op 25 oktober 2012).

CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI) 2012: *Oudenaarde* [online], [http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/?startup=zg\(34003\)#](http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/?startup=zg(34003)#) (geraadpleegd op 25 oktober 2012).

DE GROOTE K. 1994: *De Middeleeuwse ambachtelijke wijk van Pamele (stad Oudenaarde, O-VI.). Het onderzoek in het Huis de Lalaing. I. De pottenbakkersovens*, in: *Archeologie in Vlaanderen III-1993*, 359-399.

DE GROOTE K. 2008: *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen: Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw)*, Relicta Monografieën I, Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed, Brussel, 2 delen.

DE GRUYSE J. 2012: *Oudenaarde Scheldekop: Historisch-cartografisch onderzoek*, onuitgegeven Rapport Ruben Willaert bvba, NV Scheldekop.

DEVOS P. 1989: *De Pamelewijk*, in: Devos P., Open Monumentendag te Oudenaarde, 10 september 1989, Oudenaarde-Pamele-Ename, Oudenaarde, 25-27.

LACHAERT P.-J. 2007: *Historische nota ten behoeve van het project "Scheldekop"*. Interne nota. Oudenaarde.

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN 2012: *Topografische kaarten NGI* [online], <http://www.gisoost.be/kleurentopo/> (geraadpleegd op 25 oktober 2012).

8 *Lijst met afbeeldingen*

Figuur 1: Situering onderzoeksgebied op orthofoto	7
Figuur 2: Situering onderzoeksgebied op stratenatlas.....	8
Figuur 3: Situering onderzoeksgebied op topografische kaart	9
Figuur 4: De drie proefsleuven zoals aanbevolen	11
Figuur 5: Vlak en profiel proefsleuf A.....	14
Figuur 6: Ondiepe gedeelte proefsleuf B - vlak en profiel	15
Figuur 7: Profieltekening diepe gedeelte	16
Figuur 8: Greppeltje (spoor 18) in profiel en in vlak	16
Figuur 9: Induikende lagen van de vestinggracht.....	17
Figuur 10: Detail profiel sleuf B (brede vestinggracht)	17
Figuur 11: Induikende lagen smallere gracht	18
Figuur 12: Detail profiel B (aanleg smallere vestinggracht)	18
Figuur 13: Ondiepe gedeelte proefsleuf C - vlak en profiel	19
Figuur 14: Profieltekening diepe gedeelte	19
Figuur 15: Induikende lagen van de vestinggracht	20
Figuur 16: Detail profiel sleuf C (brede vestinggracht)	20
Figuur 17: Induikende lagen smalle vestinggracht in profiel - in vlak (met houtresten van boomwortels)	21
Figuur 18: Detail profiel sleuf C (aanleg smallere vestinggracht).....	21
Figuur 19: Smalle perceelgreppel uitgegraven in smalle vestinggracht.....	22
Figuur 20: Brede vestinggracht in profielen	23
Figuur 21: Smallere vestinggracht in profielen	24
Figuur 22: Kaart van Ferraris en perceelkaart uit 1785 (pijl wijst naar vestinggracht)	25
Figuur 23: Onteigeningsplan 1824 en topografische kaart 1884	26
Figuur 24: Bijzonder Plan van Aanpak ((BPA) circa 1940)	26
Figuur 25: Profiel van een kom in grijsbakkend aardewerk uit spoor 16.....	27

9 *Bijlagen*

1. Sporenlijst
2. Fotolijst
3. Vondstenlijst
4. Harrismatrix
5. Profielen proefsleuven B en C
6. Kaartmateriaal
 1. Situatiekaart afgraving (met hoogtes)
 2. Detailkaart diepere uitgravingen

9.1 *Sporenlijst*

Legende inclusies

AW	Aardewerk
BS	Baksteenspikkels
BSP	Baksteenpuin
CU	Koper
FEVL	Roestvlekken
HK	Houtskoolspikkels
MN	Mangaan
SI	Silex
VL	Verbrand leem
MO	Mortel

...+	Grote hoeveelheid van deze inclusie
...-	Kleine hoeveelheid van deze inclusie

Spoor	Werkput	Vlak	Kleur	Textuur	Inclusies	Interpretatie
1	B1	1	DOBR, homo	Siltige klei	BS+HK+MO	Ophoging
2	B1	1	GR-BR-GE, hetero	Zandige klei	BS+HK	Ophoging,
3	B2	1	DOBR, homo	Siltige klei	BS+HK+Houtresten	Demp/ophoging
4	B2	1	DOGR, gevlekt	Siltige klei	Humeus, hout en venige brokken, schelpmateriaal	Demp/ophoging
5	B2	1	BR, homo	Siltige klei	HK	Grachtvulling fase 2
6	B3	1	GR-GRO, homo	Siltige klei	HK+BS	Opvulling gracht 1
7	B3	1	BRGR, hetero	Siltige klei	BS	Opvulling gracht 1
8	B3	1			Puin	Recente ophoging
9	B1-2	1	GR-GE, homo	Siltige klei	Puin+plastic	Recente ophoging
10	B1-2	1		Asfaltbrokken en kiezels		Recente ophoging
11	B4	1	GR, homo	Siltige klei	Puin, HK, MO	Demp/ophoging
12	B5	1	BRGR, homo	Siltige klei	BS	Grachtvulling fase 1?
13	B5	1			Puin	Puinophoging/grachtvulling fase 1
14	B5	1	LIBR, homo	Siltige klei	BS+HK	Grachtvulling fase 1
15	B5	1	GE-GR, homo	Sterk zandige klei	FEVL	Natuurlijk, moederbodem
16	B5	1	DOGR, homo	Siltige klei	BS+HK	Ophoging
17	B6/C6	1	RO-BR, homo	Siltige klei	BS+MO; redelijk schoon	Ophoging
18	B7	1	BR, homo	Siltige klei		Greppel
19	C3	1	DGR, homo	Sterk siltige klei	Plantenresten, BS	Grachtvulling fase 2
20	C3	1	BRGR, homo	Siltige klei	BSP, Houtresten	Demp
21	C3	1	BRGR, homo	Siltige klei	Weinig BSP, plantenresten	Dichtslibbing/demp
22	C3	1	Houtresten		Boomstronk en wortels	Boom
23	C3	1	BLGR, homo	Siltige klei	Plantenresten, schelpmateriaal	Demp
24	C3	1	BRGR, homo	Sterk zandige klei	BSP	Recente ophoging
25	C3	1			Puin	Ophoging
26	C3	1	BLGR, hetero	Zandige klei	BSP	Laatste grachtje fase 3
27	C3	1	BRGR, LGRGE, hetero	Kleiig zand	BS	Laatste grachtje fase 3
28	C3	1	DBRGR, homo	Zandige klei	BS	Laatste grachtje fase 3
29	C3	1	BLGR, homo	Siltige klei	Plantenresten	Laatste grachtje fase 3
30	C3	1	BRGR, homo	Zandige klei		Laatste grachtje fase 3

31	C3	1	DGR, homo	Siltige klei	BS	Ophoging
32	C4	1	DGR, homo	Siltige klei	Plantenresten	Ophoging
33	C4	1	BRGR, hetero	Zandige klei	Plantenresten, BSP	Ophoging
34	C4	1	BRGR, LBRGR, hetero	Zandige klei	BS	Ophoging
35	C4	1	LBRGR, hetero	Siltige klei	Plantenresten	Ophoging
36	C3	1	LBLGR, homo	Sterk zandige klei	Weinig BSP	Grachtvulling fase 1
37	C4	1	GR, homo	Zandige klei	BS, Humeus materiaal	Grachtvulling fase 1
38	C4	1	GR, homo	Siltige klei	BSP, Humeus materiaal	Grachtvulling fase 1
39	C4	1	DBRGR, homo	Zandige klei	Veel BSP	Ophoging
40	C5	1	DBRGR, homo	Siltige klei	BS	Ophoging
41	C5	1	LBRGR, hetero	Siltige klei		Ophoging
42	C6	1	GRBR+ORBR, hetero	Zandige klei	BS	Ophoging
43	C7	1	BRGR, hetero	Sterk kleiig zand	FEVL	Recente ophoging
44	C7	1	BRGR, hetero	Zandige klei		Recente ophoging
45	C7	1	GRBR+GRGE, hetero	Sterk zandige klei		Recente ophoging
46	C5	1	BLGR, homo	Siltige klei	Plantenresten, schelpmateriaal, BS	Ophoging
47	C7	1	GR, homo	Siltige klei	Weinig plantenresten	Ophoging

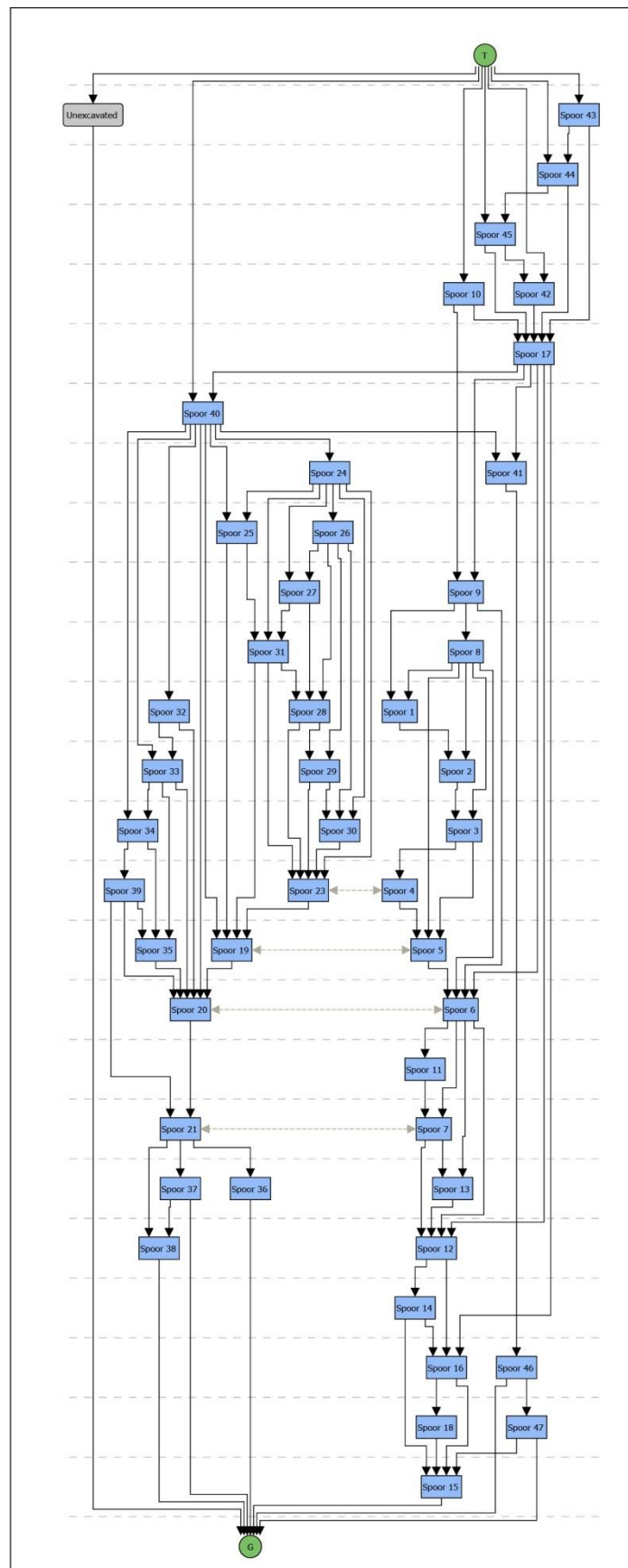
9.2 Fotolijst

Foto nummer	Werk put	Vlak	Spoor	Wind richting	Info	Datum
1	B1	1		Z	Vlakfoto WP B1	15-10-2012
2	B1	1		O	Profiel B 1	15-10-2012
3	B2-3-4	1		O	Vlak1 en puinprof2-3-4	15-10-2012
4	B2	2		O	Profiel B2	15-10-2012
5	B3	2		div	Vlak	15-10-2012
6	B3	2		O	Profiel B3	15-10-2012
7	B4	2		O	Profiel B4	15-10-2012
8	B5	2		Z	Vlak B5	15-10-2012
9	B5	2		O	Profiel B5	15-10-2012
10	B6	2		O	Profiel B6	15-10-2012
11	B7	2		O	Profiel B7	16-10-2012
12	B7	2		O	S18	16-10-2012
13	B7	2		O	S18 in profiel	16-10-2012
14	B8	1		Z	Proefsleuf B -1,5m peil	16-10-2012
15	B8	1		N	Proefsleuf B -1,5m peil	16-10-2012
16	B8	1		O	Profiel B8	16-10-2012
17	B9	1		O	Profiel B9	16-10-2012
18	B10	1		O	Profiel B10	16-10-2012
19	B11	1		O	Profiel B11	16-10-2012
20	A	1		Div	Vlakfoto	16-10-2012
21	A	1		O	Profiel A1	16-10-2012
22	C	1		div	Vlakfoto	16-10-2012
23	C	1		O	Profiel C1	16-10-2012
24	C	1		O	Profiel C2	16-10-2012
25	C3	2		Z	Vlak C3	17-10-2012
26	C3	2	19	Z	Tussenlak op 9,40m met oa S 19	17-10-2012
27	C3	2		O	Profiel C3	17-10-2012
28	C4	2		O en Z	vlakfoto	17-10-2012
29	C4	2		O	Profiel C4	17-10-2012
30	C5	2		O en Z	Vlak C5	17-10-2012
31	C5	2		O	Profiel C5	17-10-2012
32	C6	2		O	Profiel C6	17-10-2012
33	C7	2		O	Profiel C7	17-10-2012

9.3 *Vondstenlijst*

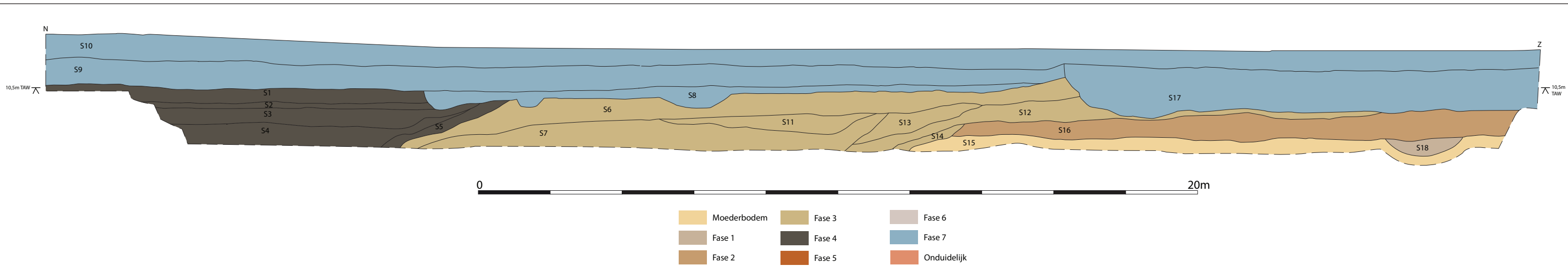
Vondst nummer	Werk put	Vlak	Spoor	Laag	Categorie	Aantal	Datering	Opmerkingen	Datum
1	B1	1	S1		Aardewerk	1		Aanleg	15/10/12
2	B2	2	S4		Aardewerk	2		Aanleg profiel B2	15/10/12
3	B7	2	S16		Aardewerk	1		Aanleg profiel B7	16/10/12
4	B3/4	2	S21		Aardewerk	1		Afwerken profiel	17/10/12
5	B3/4	2	S19		Macromonste r	10l		Emmer macroresten	17/10/12

9.4 *Harris Matrix*

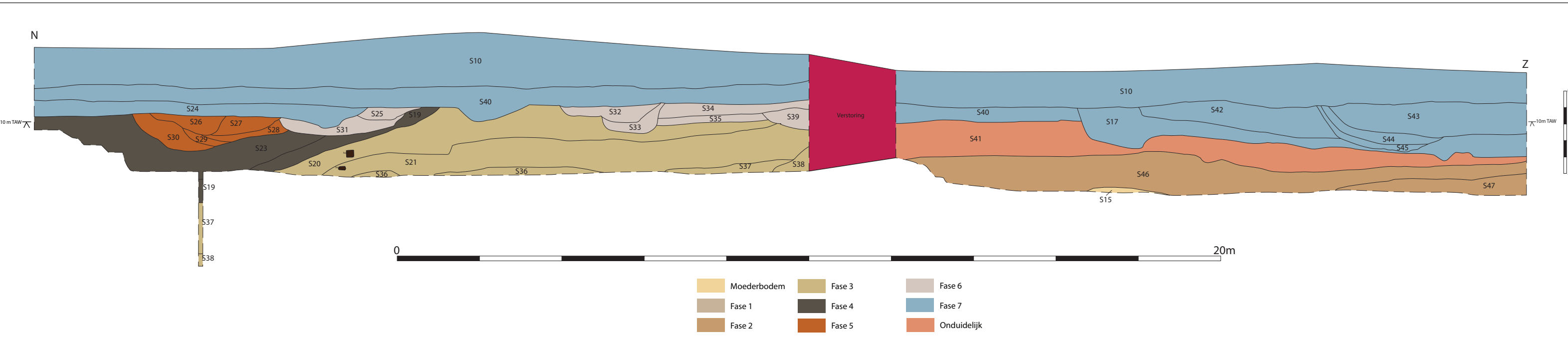

Bijlage 9.5: Profielen proefsleuven B en C

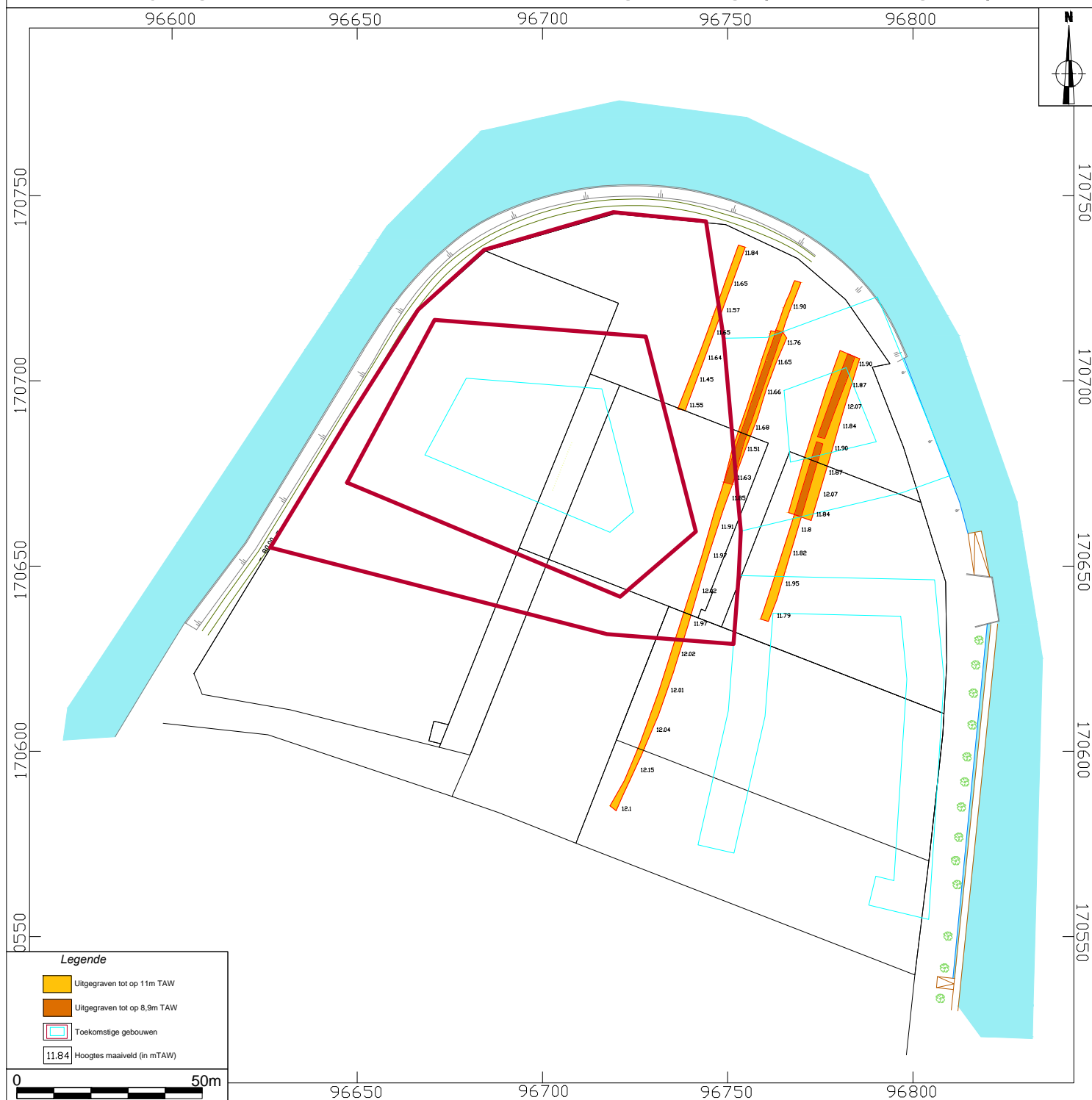
Profiel sleuf B

Profiel sleuf C

Bijlage 9.6.1: Situatiekaart afgraving (met hoogtes)

Bijlage 9.6.2: Detailkaart dieper uitgegraven deel

